

УДК 930:929Рябінін-Скляревський

Бузейчук В. М. (Одеса)

ДЕЯКІ ДОПОВНЕННЯ ДО БІБЛІОГРАФІЇ ТВОРІВ О. О. РЯБІНІНА-СКЛЯРЕВСЬКОГО

Постать Олександра Олександровича Рябініна-Скляревського, як і його наукова діяльність, тісно пов'язана з Одесою, на сьогоднішній день не є достатньо дослідженою. Слабко ознайомлена з біографією визначного історика-архівіста і широка громадськість. Тим часом, О. О. Рябінін-Скляревський зробив значний внесок у розвиток архівної справи в Одесі та української історичної науки взагалі.

Серед вітчизняної наукової літератури небагато праць присвячено особистості вченого. Лише останнім часом історики почали звертати більшу увагу на дослідження даної теми, використовувати твори О. О. Рябініна-Скляревського у своїй роботі. Закономірно, що перед у цій справі ведуть одеські науковці. Широко використовував доробок О. О. Рябініна-Скляревського А. Д. Бачинський¹. О. А. Бачинська доклала значних зусиль до перевидання деяких праць Олександра Олександровича². Згадано про роль вченого у розвитку одеського українознавства в статтях З. В. Першиної³. Біографію О. О. Рябініна-Скляревського намагались висвітлити Л. З. Гісцова⁴, певною мірою – Г. Д. Зленко⁵, І. В. Сапожников⁶ та Г. Л. Малинова⁷.

Саме двом останнім авторам належить найглибша на даний час (на нашу думку) розвідка про життя та діяльність Олександра Олександровича Рябініна-Скляревського⁸. Оскільки книга згаданих авторів є першою спробою ґрунтовно дослідити й узагальнити відомості про життєвий шлях значного вченого, то відповідно вона не дає відповідей на всі запитання і має свої недоліки. Значною мірою це зумовлено тим, що велика частина документів, що можуть пролити світло на долю О. О. Рябініна-Скляревського, досі не доступні дослідникам. Тому роботи в цій царині ще дуже багато.

Проте, праця І. В. Сапожникова та Г. Л. Малинової дуже цінна тим, що у ній зроблено, здається, єдину спробу укласти бібліографію творів історика та праць про нього⁹. Поява такого матеріалу значно полегшить роботу дослідникам, зацікавленим у вивченні наукової спадщини О. О. Рябініна-Скляревського.

Укладаючи бібліографію, автори розуміли, що наразі вона виявиться неповною, оскільки праці історика до цього часу значною мірою залишаються розсіяними, а багато з них – взагалі невідомі, про що прямо сказано на сторінках книги¹⁰. Спробою доповнення цієї бібліографії є даний матеріал.

Перш за все слід відзначити, що до укладення бібліографії існує декілька підходів. Деякі бібліографи вважають принциповим, щоб до переліку увійшли лише ті роботи, які укладачі дослідили особисто (*de visu*). І. В. Сапожников та Г. Л. Малинова пішли іншим шляхом, включивши до бібліографії творів О. О. Рябініна-Скляревського також і роботи, з якими особисто вони не змогли ознайомитись¹¹. Думаємо, що укладачі мали вагомий підтвердження існування цих робіт.

В бібліографії також є розділ з назвою «Науково-популярні та неуточнені статті»¹². Сюди увійшли роботи, щодо яких є фрагментарні відомості, але відсутні повні вихідні дані.

Треба сказати, що до якості укладення бібліографії є деякі зауваження. Так, деякі опубліковані праці, які є у вільному доступі в бібліотеках, названі не зовсім точно за їх назвами у виданнях. Зокрема, в п. 16 бібліографії описано статтю «З революційного українського руху 1870-х років. Одеська громада XIX ст.»¹³ В журналі «Україна», вихідні дані з якого вказані в цьому пункті, стаття має назву «З революційного українського руху

1870-х років. Одеська Громада 1870-х років»¹⁴. Крім того, неправильно вказані номери сторінок, на яких знаходиться стаття: в бібліографії – «С. 118-137», а треба – «С. 117-137». П. 23 бібліографії – «З революційного руху 1870-1880 рр.: Єлизаветградський гурток»¹⁵. Вихідні дані статті вказані правильно, але назва публікації звучить дещо по-іншому: «З революційного українського руху 1870-1880 рр.: Єлизаветградський гурток»¹⁶.

З іншого боку, не всі навіть з вільно доступних робіт О. О. Рябініна-Скляревського описані в цій бібліографії. Сюди не увійшла стаття під назвою «Українські пісні Якова Стефановича», опублікована 1926 року в журналі «Україна»¹⁷. Дана стаття присвячена висвітленню деяких сторінок біографії одного з головних учасників «Чигиринської справи» Я. Стефановича, розкриває його зв'язки з «Громадою», «Землею і Волею», іншими організаціями. Значну увагу О. О. Рябінін-Скляревський приділив спробам Стефановича проводити агітацію серед селян за допомогою кобзарів та лірників. Крім цього в статті опубліковано 2 вірші Я. Стефановича.

Нами знайдено ще одну роботу О. О. Рябініна-Скляревського, не внесено до бібліографії. Це рецензія на монографію німецького історика Г. Ляйббрандта «Німецькі колонії на Херсонщині та в Бессарабії», опублікована в журналі «Україна» 1930 року¹⁸. Георг Ляйббрандт у 1928-1929 роках відвідував Одеський краєвий архів, де О. О. Рябінін-Скляревський знайомив його з документами, як один з провідних фахівців. Процес співробітництва Олександра Олександровича з Г. Ляйббрандтом, а особливо можливий вплив цього співробітництва на подальші репресії до Рябініна-Скляревського досліджувала у своїй статті «Справа антирадянської німецької організації викладачів Одеського педагогічного інституту» Г. Л. Малинова¹⁹. Тому дещо дивно, що у ході дослідження автор не звернула увагу на згадану рецензію і, як наслідок, остання не увійшла до бібліографії.

Тепер повернемося до вже згаданого розділу бібліографії «Науково-популярні та неуточнені статті». Поданий тут перелік робіт теж не є повним. Так, у «Віснику Одеської комісії краєзнавства» (Ч. 2-3 за 1925 рік) наведено список робіт членів соціально-історичної секції комісії (секретарем якої Рябінін-Скляревський був у 1925 році)²⁰. Саме тут наведено назви та вихідні дані кількох статей та нарисів, яких у бібліографії немає. Серед них такі, як: «Заслання Адама Міцкевича в Одесу у 1825 році»²¹, «Нові документи про повстання на "Потемкине"», «З життя "Громади" 1871-1881 рр.», «Деякі риси кінця Задунайської Січі. 1807-1833», «Яська нарада»²². Треба сказати, що у розділі «Рукописи статей» згадано рукопис роботи «Невидані матеріали до повстання броне-носця "Потемкин"» з приміткою, що стаття не опублікована²³. Проте, у «Віснику Одеської комісії краєзнавства» вказано, що на цю тему 16 листопада 1924 року О. О. Рябінін-Скляревський зробив доповідь на засіданні соціально-історичної секції, а у 1925 році в збірнику «Потемкинские дни» така стаття опублікована²⁴.

Взагалі, О. О. Рябінін-Скляревський багато виступав з доповідями, як на засіданнях Комісії краєзнавства, так і в інших наукових установах, наприклад, історичній секції ВУАН. Більшість робіт історика перед тим, як бути опублікованими, пройшли апробацію у вигляді доповідей. Таким чином, можна припустити, що відомості про виголошення певної доповіді виведуть нас на опубліковану роботу (наприклад, продовжуємо пошуки статті Олександра Олександровича про Є. П. Трифільєва та його роботу в соціально-історичній секції Одеської комісії краєзнавства, оскільки 11 жовтня 1925 р. на засіданні секції було виголошено таку доповідь²⁵).

В підсумку, можемо сказати, що укладена Г. Л. Малиною та І. В. Сапожниковим бібліографія творів О. О. Рябініна-Скляревського може бути взятою за основу при подальших пошуках у напрямку її доповнення. В деяких випадках вона потребує уточнень. Зважаючи на наведені нами дані, вважаємо, що пунктом 16 бібліографії має бути стаття «Українські пісні Якова Стефановича», відповідно нумерація наступних робіт

зростає на один пункт. Враховуючи це зростання, пунктом 36 має бути рецензія «Німецькі колонії на Херсонщині та в Бессарабії», після якої йде пункт 37 – «Архів Запорозької Січі: Опис матеріалів».

Розділ «Науково-популярні та неуточнені статті», повинен починатися пунктом 39. Далі, п. 41 – «Деякі риси кінця Задунайської Січі. 1807-1833», п. 42 – «Заслання Адама Міцкевича в Одесу у 1825 р.», п. 43 – «З життя "Громади" 1871-1881 рр.» Після цього пункту далі йдуть роботи, внесені до бібліографії укладачами, починаючи зі статті «Стихотворение декабриста Бобрищева-Пушкина», яка має отримати номер 44.

Таким чином, можна стверджувати, що цілеспрямовані пошуки здатні суттєво доповнити існуючу на даний час бібліографію творів О. О. Рябініна-Скляревського, хоча це і не зменшує вартості даної роботи.

ПРИМІТКИ:

1. Бачинський А. Д. Життєписи задунайських запорожців // ЗІФ. – 1995. – Вип. 1. – С. 241-248; його ж. Січ Задунайська. 1775-1828: Іст.-док. нарис. – Одеса, 1994.
2. Див.: Задунайська Січ: Зб. наук. ст., матеріалів та републікацій / Відп. ред. О. А. Бачинська; наук. ред. І. В. Сапожников. – Одеса, 1998.
3. Першина З. В. Історія України в працях одеських дослідників // УІЖ. – 1994. – № 6. – С. 52-63.; її ж. Научные школы одесских историков-украинистов // Одесі – 200. Матеріали міжнар. конференції. – Ч. II. – 1994. – С. 80-82.
4. Гісцова Л. З. Олександр Олександрович Рябінін-Скляревський // Архіви України. – 1992. – № 4. – С. 30-31.
5. Зленко Г. Две жизни во имя Украины // Вечерняя Одесса. – 1998. – 8 сентября.
6. Сапожников І. В. Кам'яні хрести Степової України (XVIII – перша половина XIX ст.) – Одеса, 1997; його ж. Матеріали з історичної географії та етнографії дельти Дунаю (До 170-річчя скасування Задунайської Січі). – Іллічівськ, 1998.
7. Малинова Г. Дело антисоветской немецкой организации преподавателей Одесского педагогического института // Одесский мартиролог. – Т. 1. – Одесса, 1997. – С. 710-720; її ж. Рябінін-Скляревський Олександр Олександрович // Українські архівісти: Бібліографічний довідник. – Вип. 1. XIX ст. – 1930-ті роки. – К., 1999. – С. 291-292.
8. Малинова Г. Л., Сапожников И. В. А. А. Рябинин-Скляревский: материалы к биографии. – Одесса-К., 2000.
9. Там же. – С. 67-82.
10. Там же. – С. 66.
11. Там же. – С. 67.
12. Там же. – С. 71.
13. Там же. – С. 68.
14. Рябінін-Скляревський О. З революційного українського руху 1870-х років. Одеська Громада 1870-х рр. // Україна. – 1926. – № 5. – С. 117-137.
15. Малинова Г. Л., Сапожников И. В. Указ. соч. – С. 69.
16. Рябінін-Скляревський О. З революційного українського руху 1870-80 рр. Єлизаветградський гурток // Україна. – 1927. – № 5. – С. 112-123.
17. Рябінін-Скляревський О. Українські пісні Якова Стефановича // Україна. – 1926. – № 4. – С. 62-63.
18. Рябінін-Скляревський О. Die deutschen Kolonien in Cherson und Bessarabien, von Georg Leibbrandt, 1926 // Україна. – 1930. – № 42. – С. 164-169.
19. Малинова Г. Дело антисоветской немецкой организации... – С. 712.
20. Звіт про діяльність Соціально-Історичної Секції // ВООК. – 1925. – Ч. 2-3. – С. 114-116.
21. Там само. – С. 165.

22. Там само. – С. 166.
23. *Малинова Г. Л., Сапожников И. В.* Указ. соч. – С. 71.
24. Звіт про діяльність Соціально-Історичної Секції... – С. 166.
25. Там само.